

Toekomstgericht taalonderwijs

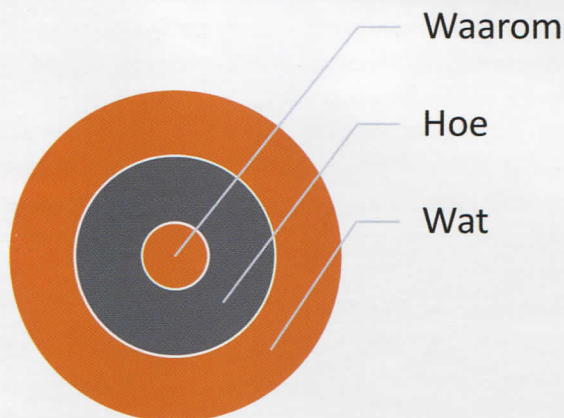
door René Berends

In verschillende maatschappelijke sectoren staan grote veranderingen op stapel en die veranderingen lijken in snelheid toe te nemen. Over de gevolgen daarvan voor het onderwijs, wordt inmiddels veel gediscussieerd. Die discussies zullen ook consequenties hebben voor het taalonderwijs. Het zal daarbij vooral gaan over de vraag over welke taalvaardigheden toekomstige burgers moeten beschikken om zich in een snel veranderende maatschappij staande te houden en over de vraag hoe die taalvaardigheden op school het best aangeleerd kunnen worden. Het ontwikkelen van een schoolvisie daarop kan gestart worden met vragen die in dit artikel besproken worden.

De 'golden circle'

In het onderwijs wordt recent veel gebruik gemaakt van de 'golden circle' van Sinek (2009). Het eenvoudige model, waarmee Sinek inzichtelijk maakt dat organisaties onderscheidend kunnen zijn als er gewerkt wordt vanuit een expliciete visie. De essentie daarbij is dat pas als de 'why' duidelijk is en er ook over de 'how' nagedacht is, de 'what'-vraag beantwoord kan worden.

Het gedachtegoed achter de 'golden circle' is ook bij het beantwoorden van de vragen uit de inleiding bij dit artikel te gebruiken. Schoolteams kunnen namelijk alleen dan op zoek gaan naar effectieve werkwijzen voor toekomstgericht taalonderwijs als er vanuit een expliciete visie gewerkt wordt op de toekomst van de maatschappij, op de wijze waarop burgers daaraan vorm zullen geven en op welke taalvaardigheid die (toekomstige) burgers daarvoor nodig zullen hebben.

Te vaak staat in discussies over onderwijs de concrete vormgeving centraal, zonder dat er grondig nagedacht is over de visie van de school op het 'waartoe' kinderen opgevoed en onderwezen worden en zonder dat er nagedacht is over hoe dat dient te gebeuren. De 'what'-vraag heeft vaak de hoogste prioriteit (wat moet ik doen?) en lijkt daarom steeds als eerste beantwoord te moeten worden. Maar dat is een valkuil. De 'what'-vraag is alleen goed te beantwoorden als de twee andere vragen uit de 'golden circle' eerst beantwoord zijn.

Toekomstgericht onderwijs

De periode van 'back to the basics', de invoering van 'evidence-based' werkvormen en het economisch productiedenken met centraal daarbij het meten van (hoge) onderwijsopbrengsten, lijkt over haar hoogtepunt heen te zijn. Inmiddels is de belangstelling verschoven naar andere zaken.

Die verschuiving heeft te maken met het zoeken naar antwoorden op de vraag wat we leerlingen het best mee kunnen geven voor hun toekomst. En omdat de toekomst onzeker is, maar ook omdat voor veel leerlingen vast staat dat zij nu voorbereid worden op een arbeidsplaats die nu nog niet bestaat, is een bredere oriëntatie op het aanleren van kennis, vaardigheden en houdingen en het focussen op meer algemene vaardigheden, begrijpelijk. Het gaat tegenwoordig meer om zaken als talentontwikkeling, brede vorming, Bildung, burgerschapsvorming, leren leren en om 21ste eeuwse vaardigheden.

Ook het Ministerie van OC&W heeft inmiddels een duit in het zakje gedaan door het aanzwengelen van een discussie over de toekomst van het onderwijs. Het eindadvies van het Platform Onderwijs2032 is inmiddels gepresenteerd (23 januari 2016).

De vraag proberen te beantwoorden hoe de maatschappij zich zal ontwikkelen en hoe mensen zich tot die maatschappij zullen verhouden en in die maatschappij een rol zullen gaan spelen, heeft veel van het betere giswerk. Toch ligt die opdracht er wel voor lerarenteams. Als je kinderen van nu wilt voorbereiden op hun toekomst, zullen die vragen serieus genomen dienen te worden en zo goed mogelijk beantwoord moeten worden.

Het is evident, dat de discussie daarover normatief en waardegeoriënteerd is. Meninge verschillen. Niemand denkt hetzelfde over maatschappelijke vraagstukken als:

1. De pluriformiteit, globalisering en in snelheid toenemende veranderingen in de maatschappij.
2. het bestaan van en de oplossingen voor de wereldwijde problemen rond democratisering, vrede en veiligheid, voedselschaarste, brandstofgebruik, duurzaamheid, de opwarming van de aarde, ecologie, vervuiling, e.d.
3. het belang van het principe van 'een leven lang leren' van (toekomstige) burgers.
4. de mate waarin er aandacht geschonken moet worden aan de uniciteit van elk mens: het ontwikkelen van talenten en het volgen van passies en interesses
5. de mate waarin er aandacht moet zijn voor het stimuleren van actief, gemotiveerd, nieuwsgierig, ondernemend, zelfstandig, reflexief, verantwoordelijk en sociaal leven.

Maar ook niet hetzelfde over:

6. de mate waarin de school een rol speelt bij het vormgeven van veranderingen in de maatschappij, en daarbij in het bijzonder over de vraag of de school een oefenplaats voor actief burgerschap moet zijn.
7. de mate waarin de school naast de vak- en vormingsgebieden uit de kerndoelen aandacht dient te schenken aan de 21ste eeuwse vaardigheden.
8. de rol die taal zal spelen in de toekomstige maatschappij en wat dat betekent voor het onderwijs in het algemeen en voor het taalonderwijs in het bijzonder?

Elk schoolteam zal hierover vroeg of laat het gesprek aan moeten gaan en een schoolvisie dienen te formuleren. Pas als door het formuleren van zo'n visie min of meer gedefinieerd wordt wat er 'goed' is aan het goede onderwijs dat de school wil geven, is het zoekproces te starten naar wat de efficiënte werkvormen en middelen zijn om die visie in de onderwijspraktijk praktisch en effectief vorm te geven.

Toekomstgericht taalonderwijs

Toekomstgericht taalonderwijs kan dan ook niet zonder een visie op de toekomst en niet zonder een visie op hoe het onderwijs in algemene zin kinderen op die toekomst zal voorbereiden. Pas als die twee variabelen min of meer gedefinieerd zijn, is na te gaan hoe het taalonderwijs daaraan vervolgens zou kunnen bijdragen. Schoolteams kunnen dan ook het best de discussie over toekomstgericht taalonderwijs starten, door met elkaar het gesprek aan te gaan over de volgende en eventueel soortgelijke vragen.

Graag kom ik in contact met schoolteams die deze discussie met elkaar gaan voeren.

1	Wat vragen pluriformiteit, globalisering en in snelheid toenemende veranderingen van (toekomstige) burgers en van hun taalvaardigheid en wat betekent dit voor het onderwijs in algemene zin en voor het taalonderwijs in het bijzonder?
2	Wat vragen wereldwijde problemen rond democratisering, opwarming, vrede en veiligheid, brandstofgebruik, duurzaamheid, voedselschaarste, ecologie, vervuiling, e.d. van (toekomstige) burgers en van hun taalvaardigheid en wat betekent dit voor het onderwijs in algemene zin en voor het taalonderwijs in het bijzonder?
3	Wat vraagt het principe van 'een leven lang leren' van (toekomstige) burgers en van hun taalvaardigheid en wat betekent dit voor het onderwijs in algemene zin en voor het taalonderwijs in het bijzonder?
4	Wat vragen het ontwikkelen van talenten en het volgen van passies en interesses van mensen van (toekomstige) burgers en van hun taalvaardigheid en wat betekent dit voor het onderwijs in algemene zin en voor het taalonderwijs in het bijzonder?
5	Wat vraagt het stimuleren van actief, gemotiveerd, nieuwsgierig, ondernemend, zelfstandig, reflexief, verantwoordelijk en sociaal leven van (toekomstige) burgers en van hun taalvaardigheid en wat betekent dit voor het onderwijs in algemene zin en voor het taalonderwijs in het bijzonder?
6	Welke rol speelt de school bij het vormgeven van veranderingen in de maatschappij, is de school een oefenplaats voor actief burgerschap en wat betekent dit voor het onderwijs in algemene zin en voor het taalonderwijs in het bijzonder?
7	Op welke wijze wil de school naast de vak- en vormingsgebieden uit de kerndoelen aandacht schenken aan de 21 ^e eeuwse vaardigheden (Kritisch denken, creatief denken, probleem oplossen, computational thinking, informatievaardigheden, ICT geletterdheid, mediawijsheid, communicatie, samenwerken, sociale en culturele vaardigheden en zelfregulering) en wat betekent dit voor het onderwijs in algemene zin en voor het taalonderwijs in het bijzonder?
8	Welke rol speelt taal in de toekomstige maatschappij en wat betekent dit voor het onderwijs in algemene zin en voor het taalonderwijs in het bijzonder?